

Predmet: **Politika i građansko društvo, gospodarstvo**

Profesor: Danijela Galić, danijela.g@gmail.com

Nastavna jedinica: **Država i nacionalno gospodarstvo**

Udžbenik: BENIĆ, VULIĆ: *Politika i gospodarstvo*, udžbenik u četvrtome razredu gimnazije, Školska knjiga, Zagreb, 2014.

Država i nacionalno gospodarstvo

Politika i gospodarstvo su snažno povezani. Dosad bi vam već trebalo biti poznato da vlada, između ostalog, upravlja gospodarstvom. Prisjetite se npr. komandnog gospodarstva u kojem država u potpunosti upravlja gospodarskim procesima. U tržišnom gospodarstvu država nema tako snažnu ulogu, ali svakako ima mehanizme preko kojih može utjecati na gospodarstvo.

Postavlja se pitanje na osnovu čega možemo procijeniti je li država uspješna u gospodarskom smislu ili nije. Koji su pokazatelji uspješnog, dobrog i razvijenog gospodarstva? Ima ih više ali ekonomisti najčešće promatraju sljedeća tri: BDP, nezaposlenost i inflaciju.

Dakle, ako želite provjeriti koliko je „snažno“ određeno gospodarstvo, pokušajte pronaći stope nezaposlenosti, inflacije i BDP-a, nakon toga će vam biti jasno je li riječ o gospodarski (ne)razvijenoj zemlji. Napominjem, postoje i drugi pokazatelji ali ova tri se smatraju jako važnima.

BDP

Najpoznatija mjera ukupne ekonomske aktivnosti pojedinog gospodarstva je **bruto domaći proizvod ili BDP** (engl. *GDP-gross domestic product*). **BDP je vrijednost svih dobara i usluga proizvedenih u godini dana na području neke zemlje.**

Sama vrijednost roba i usluga proizvedenih u jednoj zemlji tijekom godine ukazuje na to koliko je veliko gospodarstvo te zemlje. Preciznije, BDP se računa kao **zbroj osobne potrošnje, državne potrošnje, investicija i razlike između uvoza i izvoza**. Ako neka zemlja izvozi više nego što uvozi, to joj povećava BDP, no ako ima više uvoza, to joj zapravo smanjuje BDP.

Jedan od najčešće korištenih omjera je **BDP po glavi stanovnika (BDP per capita)**. On se dobiva tako da se ukupan iznos BDP-a podijeli s brojem stanovnika. Valuta u kojoj se izražava BDP je najčešće američki dolar ili euro.

Bruto nacionalni proizvod ili BNP (engl. GNP-Gross national product) razlikuje se od BDP-a po tome što uzima u obzir vrijednost finalnih dobara i usluga koje su proizveli svi državljani neke države, bez obzira na mjesto stvaranja tih dobara i usluga.

Na ovim poveznicama možete pogledati BDP za pojedine zemlje. Iznosi su izraženi po glavi stanovnika (per capita) i u američkom dolaru.

<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

<https://www.statista.com/statistics/270180/countries-with-the-largest-gross-domestic-product-gdp-per-capita/>

Nezaposlenost

Nezaposlenost se pojavljuje ako postoje kvalificirani radnici koji su voljni raditi po nadnicama koje prevladavaju, ali ne mogu naći uposlenje. Dakle, nezaposlene osobe su starije od 16 godina, sposobne i voljne raditi i aktivno traže posao, ali su bez posla. **Stopa nezaposlenosti** je broj nezaposlenih radnika podijeljen s ukupnim brojem radno sposobnog stanovništva. **Apsolutnom nezaposlenošću** nazivamo točan broj nezaposlenih osoba.

Dva su osnovna načina prikupljanja podataka o nezaposlenima. Prvi se odnosi na **evidenciju nezaposlenih prijavljenih na zavodu za zapošljavanje**, a drugi na **anketiranje** uzorka radne snage. Iz tog razloga ćete pronaći nešto različite podatke o stopama nezaposlenosti za neku državu, a za BiH jako različite podatke.

U tekstu <https://www.jabuka.tv/u-bih-na-kraju-2019-godine-401-846-nezaposlenih/> možete pročitati podatke o stopama nezaposlenosti u BiH. I tu možete primijetiti veliku razliku između stope registrirane nezaposlenosti (32,6%) (evidencija sa zavoda za zapošljavanje) i one koju daju ankete (15,7%).

Na ovim poveznicama možete pogledati stope nezaposlenosti za pojedine zemlje:

<https://data.worldbank.org/indicator/sl.uem.totl.zs>

<https://www.statista.com/statistics/268830/unemployment-rate-in-eu-countries/>

Razmisli!

- Zašto je u BiH tako velika razlika između službene i anketne stope nezaposlenosti?

Inflacija

Inflacija je rast opće razine cijena svih dobara i usluga, a time i pad kupovne snage, tj. vrijednosti novca. Vrijednost novca označava njegova kupovna moć. Dakle, ako u određenoj privredi postoji inflacija, kupovna moć te valute pada. O inflaciji se zna jako mnogo, ali ipak nedovoljno da bi se mogla "izliječiti". Inflacija je specifična po tome što ne bira ni mjesto ni vrijeme gdje će se javiti; to mogu biti razvijene ali i nerazvijene zemlje, površinom male i velike.

Prema intenzitetu inflacija se obično dijeli na umjerenu (do 10% godišnje), galopirajuću (iznad 10% godišnje) i hiperinflaciju (iznad 50% mjesečno). Umjerena inflacija prisutna je u mnogim svjetskim gospodarstvima.

Jako dobar video o inflaciji možete pogledati na:

<https://www.youtube.com/watch?v=iThGDSUyJwo>

Također zanimljiv video o hiperinflaciji u Njemačkoj:

<https://www.youtube.com/watch?v=XThWdtNM00w>

